

PRYWAT (17) *sb m*

prywat (16), (*lat.*) **privatus** (1) *Phil.*

pry- (11), pri- (6).

a *pochylone*.

sg N prywát (8), *privatus* (1). ◇ **[G prywáta.]** ◇ *D* prywátowi (1). ◇ *I* prywát(e)m (1). ◇ **[L prywacie.]** ◇ *V* prywácie (4). ◇ *pl* **[N** prywáci, prywátowie. ◇ *G* prywátów.**]** ◇ *D* prywát(o)m (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde także XVII w. (z Cn).

1. *Osoba prywatna, nie piastująca żadnego urzędu, nie sprawująca funkcji publicznych, też zwyczajny człowiek; (homo) privatus* *Modrz, Cn; publico abstinens, carens luce forensi a. rebus urbanis a. publico, privus, vacans* *Cn* (6) : Abowiem/ áni Krol vrzędu Krolewskiego/ áni żaden vrząd także vrzędu łobie powinnego vżywać/ áni też żaden Priwat/ to ieft/ vrzędu żadnego ná łobie nienofzący/ vćiełznego á łpokoynego żywotá mimo Rzeczypołpolitą/ długo wieść niemoże. *ModrzBaz* 3; Karánia od Rzeczypołpolitey włożonego/ áby żadnemu odpuścić niebyło wolno/ áni Krolowi/ áni żadnemu vrzędnikowi/ á daleko mniefy iákiemu priwatowi. *ModrzBaz* 96, 96 *marg*; Thám [*w mieście Etrusków*] przez połty do Rzymá połłáne/ [*wygnany z Rzymu cesarz Tarkwiniusz*] proził/ áby mógł do Miálftá iáko *priuatus* wniść/ y liczbę ádminiłtrácyey łwoiey Senatowi y Połpolłtwu vczynić. *Phil* E; [*Lecz tego Farnouius przepomniał/ że ná on czás [kiedy dokonywało się przemienienie Jezusa na górze Tabor] Piotr iefzcze priwat był. BudArt* B6; Zá tego [*cesarza Tyberiusza*] łyn Boży był ná vrząd y namázan y połłan [...]. Bo do onego czału ani był połłan/ áni łynem Bozym zwan/ rzemiosło iáko ktory iny człowiek z łofefem robił/ [...] lecz po onym obwołániu łkoro pokuły wytrwał/ iuż nie priwatem był/ ále zaráz vrząd zlecony łpráwował *BudArt* X3; Lecz y łam káždy przełožony z ołoby łwey może łie w wierze y w dobrych obyczáioch pomnáżać/ iáko łie pomnáżał Dawid: ktory priwatem będąc niemiał duchá takiego/ iáko ná on czás gdy iy Sámuel [...]/ ná krolełtwo pomázał. *BudUrząd* 31, 31, 50 *marg*; A té Legácyé [*do synodu sprawowane*] nie były áni á *perfonis publicis*; áni *nomine publico* odpráwowáne: ále Priwáci do Priwatów liłty łwoie [...] połłáli. *ŚmigłAbsurda* 8; *PlutBBud* K4v (*Linde*); *ArtTanat* B7].

[*W przeciwstawieniach: »prywat... urząd (a. na urząd pomazan), hetman«: Ano y owłzem łie przeciwna rzecz pokázálá/ że Dawid poki priwatem był nic nie vmiał/ á łkoro ná Vrząd pomazan/ dopiro y duchá Bożego otrzymał/ y prorokiem został. BudUrząd* 26; Ponieważ przeto Zakon pomłty vkrzywdzonemu priwatowi nie dopułzczał/ chybá Vrzędowi: cze^{go} Fáriseufzowie nie rozumiefąc/ tak nauczáli/ iakoby káždemu młćić łie łwey krzywdy wolno *BudUrząd* 48v, 48v *marg*; [*Scypion do żołnierzy, którzy po zdobyciu Kartaginy przyprowadzili do niego nadobną pannę*:] Bárzobym rad onę wził od was/ gdybym był priwatem/ á nie Hetmanem *PlutBBud* O.]

*Szereg: »prywatowie [(jako)] i [urzędnicy] (a. ktorzy na urzędziech są)« [szyk zmienny] (1): A záilte wielmożna rzecz ieft/ á włzem wobec/ y prywatom y ktorzi ná vrzędziech/ łą [*tum privatis, tum qui in magistratibus sunt*] pocźciwa/ onego ktory ćię nigdy z łwey łtrony niełkrzywdził obwiniác *ModrzBaz* 95; [*BudUrząd* 13v].*

a. *Pojedynczy człowiek (1) :*

W przeciwstawieniu: »wszytek stan ... prywat« (1): Sromocenia ktoremi wŹytek Źtan ktorykolwiek Źromocon bywa/ ĆiężŹze bywáią/ niŹ ktore Źię dzieią priwatom [ordo aliquis totus ... homini priuato] ModrzBaz 77v.

2. Człowiek dbający o własną, osobistą korzyść ze szkodą dla dobra publicznego; w personifikacji (11) : Owo pan Priwat zá nim [za panem Superbiją] to pirwŹy pan w rádzye/ A wierz mi iż niemáło y ten ma w pokládzye. Bo ten niedba o wŹytki gdyby doŹrzał Źwego/ By mieli rázem zgináć/ nic iemu do tego. *RejWiz* 74v; A thu napirwey RzeczpóŹpolita Źkárzy Źie ná Źwe nieŹzczęŹcie. [...] Ia Źie Źtáram o wŹytki/ ále o mię Źadny/ O nieŹzczęŹny Prywacie/ thyŹ thego nábroiŹ *RejZwierz* A5; [*Prywat mówi do Rzeczypospolitej*:] Ale ŹłyŹę iż káŹde/ kroleŹtwo w pokoiu/ ŹzczęŹliwŹie ieŹt/ powoli/ gdy myŹli o boiu. Bo wierz mi gdyby iedno/ burza przyráŹiŹá/ ByŹby Prywat zá pyecem/ wnetbyŹ ty rządziŹá. *RejZwierz* A5, A5, A5v [3 r.], A6 [3 r.], A6v.

Cf [**PRYWATNIK**], **PRYWATNY**

MPi